

Stanowisko Wielkopolskiej Rady Koordynacyjnej Związku Organizacji Pozarządowych na potrzeby posiedzenia Komitetu Monitorującego Program Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021–2027 w dniu 23 czerwca 2026 r.

Stanowisko po konsultacjach środowiskowych z dnia 8 czerwca, 20 czerwca i 22 czerwca 2026 r. dotyczących kryteriów dla Działań 6.13 i 10.06 programu Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021–2027

Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych, po konsultacjach środowiskowych z organizacjami pozarządowymi, przedstawia stanowisko dotyczące projektowanych kryteriów wyboru projektów dla Działania 6.13 „Usługi społeczne i zdrowotne” oraz Działania 10.06 „Przybliżenie Wielkopolski Wschodniej do osiągnięcia neutralności klimatycznej”. Konsultacje dotyczyły przede wszystkim wydatków na zdrowie, Regionalnych Programów Zdrowotnych, społecznych skutków transformacji Wielkopolski Wschodniej oraz planowanej budowy Centrum Sprawiedliwej Transformacji.

1. Działanie 6.13 — usługi społeczne i zdrowotne, Regionalne Programy Zdrowotne

Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych pozytywnie ocenia rozwijanie usług zdrowotnych w ramach programu Fundusze Europejskie dla Wielkopolski, w tym wykorzystanie Regionalnych Programów Zdrowotnych jako narzędzia profilaktyki, wczesnego wykrywania chorób i rehabilitacji. Projektowane kryteria dla programu profilaktyki raka skóry odnoszą się do Mapy Potrzeb Zdrowotnych, dokumentu „Zdrowa Przyszłość”, Wojewódzkiego Planu Transformacji oraz zgodności z zakresem RPZ. Takie osadzenie interwencji w dokumentach strategicznych jest zasadne.

Jednocześnie organizacje zwracają uwagę, że samo formalne odniesienie do dokumentów strategicznych nie zastępuje czytelnej, regionalnej mapy potrzeb i dostępu do usług. W konsultacjach podkreślono, że popyt na usługi zdrowotne jest bardzo duży, ale dostępność usług bywa skoncentrowana w większych ośrodkach, w szczególności w Poznaniu oraz w placówkach medycznych posiadających kontrakty z NFZ. Dlatego kryteria i późniejsza ocena projektów powinny mocniej premiować deinstytucjonalizację w obszarze zdrowia, realne docieranie do mieszkańek i mieszkańców mniejszych miejscowości, obszarów wiejskich, osób starszych, osób z niepełnosprawnościami oraz osób, które z powodów opiekuńczych, zawodowych, transportowych lub ekonomicznych mają ograniczony dostęp do profilaktyki.

Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych pozytywnie ocenia kryterium premiujące partnerstwo z organizacją pozarządową reprezentującą interesy pacjentów i posiadającą doświadczenie w edukacji zdrowotnej. Kryterium to powinno być traktowane nie jako element formalny, lecz jako mechanizm włączania głosu pacjentów i pacjentek w projektowanie, realizację, promocję oraz ewaluację usług. Rekomendujemy również, aby w przyszłych naborach premiować nie tylko

partnerstwo z organizacjami pacjenckimi, lecz także współpracę z organizacjami lokalnymi, senioralnymi, kobiecymi, społecznymi i działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnościami, które często mają najlepszy kontakt z grupami najtrudniej osiągalnymi przez system ochrony zdrowia.

W konsultacjach wskazano także problem krótkotrwałości wsparcia oraz nakładania się różnych źródeł finansowania, co może prowadzić do wykluczania części osób z możliwości skorzystania z usługi. W przyszłym okresie programowania należy projektować usługi zdrowotne i społeczne w sposób bardziej ciągły, zintegrowany i mniej obciążający administracyjnie dla uczestniczek, uczestników oraz realizatorów.

Szczegółnej uwagi wymaga obszar opieki długoterminowej i usług opiekuńczych. Organizacje wskazały rosnący popyt na tego typu usługi oraz ryzyko zaniżania kosztów pracy kadr opiekuńczych. Zbyt niskie stawki i presja na obniżanie kosztów w negocjacjach prowadzą do pauperyzacji kadr, niestabilności zatrudnienia i obniżania jakości usług. W związku z tym Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych postuluje, aby w działaniach finansowanych z EFS+ stosować minimalne, realne i waloryzowane stawki za usługi oraz uwzględniać cel tworzenia miejsc pracy dobrej jakości, szczególnie w zawodach silnie sfeminizowanych.

2. Działanie 10.06 – Centrum Sprawiedliwej Transformacji i skutki transformacji Wielkopolski Wschodniej

Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych przyjmuje do wiadomości kryteria dla projektu niekonkurencyjnego „Budowa Centrum Sprawiedliwej Transformacji – CST”, w tym kryteria dotyczące zdolności organizacyjnej, technicznej i finansowej wnioskodawcy, racjonalności kosztów, zgodności z zasadą zrównoważonego rozwoju, dostępności, równości kobiet i mężczyzn, budownictwa pasywnego oraz demonstracyjnego charakteru projektu.

Jednocześnie organizacje podkreślają, że Centrum Sprawiedliwej Transformacji nie powinno być wyłącznie budynkiem pasywnym ani punktem informacji o zmianie przemysłowej. Transformacja Wielkopolski Wschodniej jest procesem społecznym, gospodarczym, środowiskowym i demograficznym, którego skutki będą odczuwalne przez cały region przez wiele lat. W konsultacjach wskazano potrzebę monitorowania skutków inwestycji dla przyrody, w tym ochrony drzew, zasobów wodnych i odbudowy zasobów przyrodniczych na obszarze transformacji.

Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych postuluje, aby funkcja Centrum została wyraźnie rozszerzona o komponent społecznego obserwatorium transformacji. Centrum powinno gromadzić i analizować dane ilościowe i jakościowe dotyczące rynku pracy, migracji zawodowej, sytuacji gospodarstw domowych, ubóstwa energetycznego, dostępności usług publicznych, zdrowia psychicznego, sytuacji kobiet i rodzin oraz wpływu transformacji na młodzież i osoby starsze. Takie podejście pozwoli zarządzać transformacją jako procesem wieloletnim, a nie jedynie jako zestawem inwestycji infrastrukturalnych.

W przyszłym okresie programowania należy odejść od traktowania transformacji jako problemu wyłącznie subregionalnego. Wielkopolska Wschodnia oddziałuje na cały region: przez rynek pracy, migracje, system usług społecznych, gospodarkę wodną, środowisko i spójność społeczną. Dlatego środki europejskie powinny finansować nie tylko inwestycje techniczne, lecz także trwałe mechanizmy dialogu obywatelskiego, partnerstwa z organizacjami pozarządowymi, ekonomię społeczną, usługi społeczne i zdrowotne oraz działania przeciwdziałające depopulacji i deprywacji społeczno-gospodarczej. Zmiana w Wielkopolsce Wschodniej wymaga planowania skoncentrowanego na potrzebach ludzi, gospodarstw domowych i rodzin.

3. Uwagi ogólne do przyszłego okresu programowania

Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych wskazuje, że przyszły okres programowania powinien być projektowany z większym udziałem organizacji społeczeństwa obywatelskiego, nie tylko na etapie konsultacji kryteriów, lecz także diagnozy, projektowania interwencji, monitorowania i ewaluacji. W obszarze zdrowia potrzebne są: spójna regionalna diagnoza potrzeb, wzmocnienie profilaktyki, lepsza dostępność usług poza dużymi ośrodkami, realny udział organizacji pacjenckich i lokalnych oraz stabilne finansowanie usług społecznych i usług zdrowotnych, także w wymiarze środowiskowym. W obszarze transformacji potrzebne są: społeczny monitoring skutków zmian, ochrona zasobów przyrodniczych i wodnych, wsparcie rynku pracy, ekonomii społecznej i usług publicznych oraz traktowanie skutków transformacji Wielkopolski Wschodniej jako wyzwania regionalnego.

Wielkopolska Rada Koordynacyjna Związek Organizacji Pozarządowych rekomenduje przyjęcie kryteriów 6.13 i 10.06 przy jednoczesnym zobowiązaniu Instytucji Zarządzającej do monitorowania ich rzeczywistego wpływu społecznego oraz do włączania organizacji pozarządowych w ocenę dostępności, jakości i trwałości finansowanych usług oraz inwestycji.

